

CZU 341.4

DOI 10.5281/zenodo.14930277

Tudor OSOIANU*,
tosoianu@gmail.com

Vitalie COSTIȘANU**,
costishanu@mail.ru

PROCEDURA ȘI REGULILE DE STABILIRE A COMPETENȚEI ÎN DOMENIUL ASISTENȚEI JURIDICE INTERNAȚIONALE

***Adnotare:** Prezentul articol este consacrat domeniului competenței organelor de urmărire penală și are ca obiect de studiu prezentarea și descrierea procedurii și a regulilor de stabilire a competenței organelor de urmărire penală în cazurile de adresare și de soluționare a cererilor de asistență juridică internațională.*

Asistența juridică internațională solicitată și oferită către autoritățile de drept ale altor state se face în strictă conformitate cu normele legislației în vigoare și cu regulile de competență care se aplică corespunzător, ținând cont de specificul situației.

Procedura și regulile de stabilire a competenței în domeniul asistenței juridice internaționale diferă simțitor de procedura și regulile de stabilire și apreciere a competenței organului de urmărire penală în cadrul efectuării urmăririi penale, reieșind din însuși specificul și esența acestei proceduri.

Aprecierea corectă a competenței în cazul asistenței juridice internaționale permite nu doar stabilirea corectă a organului de urmărire penală chemat să realizeze solicitările din cadrul cererii de asistență, ci și asigurarea calității acestor acțiuni. Or, doar un organ de urmărire penală cu adevărat competent poate asigura calitatea și prestarea în termeni proximi a asistenței juridice

* Profesor universitar, doctor în drept, Catedra procedură penală, criminalistică și securitate informațională, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>); e-mail: academia@mai.gov.md, ORCID ID: 0000-0003-1506-4501, e-mail: tosoianu@gmail.com

** Doctorand, Școala Doctorală Științe penale și drept public, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>); e-mail: academia@mai.gov.md, procuror în cadrul PCCOCS. ORCID ID: 0000-0001-9450-012, e-mail: costishanu@mail.ru

internaționale. În caz contrar, am fi în situația în care organe de urmărire penală necompetente ar fi atrase pentru acordarea de asistență juridică internațională, ceea ce pe cale de consecință ar determina atât o prestație necalitativă din partea lor, cât și tergiversarea neîntemeiată a asistenței juridice și, prin urmare, ar compromite procesul de administrare a probatoriului.

Cuvinte-cheie: organ de urmărire penală, urmărire penală, competența organului de urmărire penală, asistență juridică internațională.

PROCEDURE AND RULES FOR ESTABLISHING COMPETENCE IN THE FIELD OF INTERNATIONAL LEGAL ASSISTANCE

Annotation: *This article is devoted to the field of competence of criminal investigation bodies and has as its object of study the presentation and description of the procedure and rules for establishing the competence of criminal investigation bodies in cases of addressing and resolving requests for international legal assistance.*

The international legal assistance requested and offered to the legal authorities of other states is done in strict accordance with the rules of the legislation in force and therefore also according to the rules of competence that are applied accordingly, adapted to the specifics of the situation.

The procedure and rules for establishing competence in the field of international legal assistance differ significantly from the procedure and rules for establishing and assessing the competence of the criminal investigation body in the framework of the criminal investigation, emerging from the very specificity and essence of this procedure.

The correct assessment of competence in the case of international legal assistance allows not only the correct establishment of the criminal investigation body called to carry out the requests within the request for assistance, but most importantly the quality of these actions, or, only a truly competent criminal investigation body can ensure the quality and the provision in close terms of international legal assistance. Otherwise, we would be in a situation where incompetent criminal investigation bodies would be attracted to the provision of international legal assistance, which would consequently determine both a low-quality performance on their part and the unjustified delay in the provision of legal assistance and consequently, it would compromise the process of administration of the evidence.

Keywords: *criminal investigation body, criminal investigation, jurisdiction of the criminal investigation body, international legal assistance.*

1. INTRODUCERE.

În perioada contemporană, criminalitatea, în special cea organizată cu scopul comercializării substanțelor narcotice, legalizării veniturilor ilegal obținute, săvârșirii actelor de terorism sau corupție, a ieșit din hotarele naționale și prezintă un real pericol nu numai pentru un stat aparte, dar și pentru întreaga comunitate internațională [8, p.5], fapt care impune cooperarea statelor la nivel internațional în vederea combaterii eficiente a acestui flagel.

Dreptul internațional, fiind un sistem de principii și norme destinate reglementării relațiilor în domeniul asistenței juridice internaționale, se află, în ultimele decenii, într-un proces de perfecționare continuă, inclusiv în materie penală, având ca scop crearea mecanismelor necesare pentru lupta împotriva acestor fenomene infracționale, prin unificarea legislațiilor naționale, precum și prin colaborarea efectivă bilaterală și multilaterală privind asistență juridică dintre statele Comunității Europene [8, p.5].

Pentru Republica Moldova, asistența juridică internațională devine mult mai impor-

tantă rezultând din situația în care sute de mii de cetățeni sunt plecați din țară și muncesc în alte state europene. Totodată, prăbușirea lagărului socialist și desființarea fostei URSS, declararea independenței de către Republica Moldova, constituirea ei ca un stat de drept și democratic a oferit posibilități cetățenilor altor state să viziteze țara noastră, precum și să participe la activitatea economică a republicii [8, p.5].

Acordarea asistenței internaționale se realizează potrivit normelor procesuale interne, dar și normelor cuprinse în cadrul instrumentelor internaționale și deci urmează să corespundă regulilor de competență, care de fapt sunt niște reguli generale de desfășurare a procesului penal.

2. METODOLOGIE.

Metodologia studiului cuprinde metodele tradiționale de cercetare: gramaticală, sistemică a legislației naționale raportată la cea internațională, logică, analiză și sinteză, deducție și inducție, observație și comparație. Având în vedere nivelul de abordare a respectivului subiect, la elaborarea acestui articol ne-am condus de principiul obiectivității. Cu alte cuvinte, evenimentele au fost analizate imparțial și fără subiectivitate în modul de prezentare și interpretare. La folosirea surselor documentare am aplicat principiul ierarhizării izvoarelor, astfel că instrumentele internaționale au avut o valoare deosebită în raport cu mijloacele naționale care, de fapt, sunt subordonate celor dintâi. Suplimentar, a fost aplicat principiul dialecticii la analiza proceselor, evenimentelor, faptelor în succesiunea procedurii lor, relevând cauzele și efectele acestora.

3. REZULTATE.

3.1. Asistența juridică internațională – viziuni generale.

Pentru asigurarea unei lupte eficiente cu criminalitatea în condițiile actuale, majoritatea statelor au acceptat să utilizeze în dreptul lor intern elemente ale dreptului internațional. Asistența juridică internațională în materie penală ocupă un loc important în cadrul asistenței juridice internaționale în general și constituie o expresie a colaborării dintre statele suverane, colaborare menită să consolideze solidaritatea internațională în lupta contra fenomenului criminalității [10, p.934].

Pentru combaterea eficientă a fenomenului infracțional nu numai pe plan intern, dar și internațional, este necesară cooperarea statelor în materie juridică, în sensul colaborării și asistenței în diverse domenii ale activității juridice. O asemenea cooperare apare cu atât mai importantă din perspectiva integrării în Uniunea Europeană, în vederea asigurării compatibilității cadrului nostru normativ cu cerințele *aquis-ului comunitar* [9, p.15].

Realizarea acestor deziderate este posibilă doar prin cooperarea statelor responsabile în cadrul unor mecanisme și proceduri special adaptate acestor necesități și coordonate între părți. În foarte multe cazuri aplicarea legii penale a unui stat în vederea tragerii la răspundere penală a infractorilor solicită îndeplinirea pe teritoriul altui stat a unor acte și măsuri necesare pentru realizarea represiunii, începând de la descoperirea infracțiunilor, identificarea infractorilor, percheziții, audieri de martori și expertize și terminând cu solicitarea și acordarea extrădării, ori cu recunoașterea hotărârilor penale străine [9, p.16].

Ca subiect al dreptului internațional, Moldova are anumite obligații în baza trata-

telor încheiate în domeniul asistenței juridice internaționale. Potrivit dispozițiilor legii procesual penale (art.531 din CPP), dispozițiile tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte și alte obligațiuni internaționale ale țării noastre vor avea prioritate în raport cu dispozițiile legii interne [10, p.935].

Legiuitorul a stabilit, în capitolul IX [1], posibilitatea cooperării organelor de drept din Republica Moldova cu cele ale altor state la investigarea diferitelor infracțiuni comise atât pe teritoriul Republicii Moldova, cât și în străinătate.

Conform prevederilor art.536 alin.(1) din CPP, „Organul de urmărire penală sau instanța de judecată, în cazul în care consideră necesară efectuarea unei acțiuni procesuale pe teritoriul unui stat străin, se adresează prin comisie rogatorie organului de urmărire penală sau instanței de judecată din statul respectiv, sau către o instanță penală internațională conform tratatului internațional la care Republica Moldova este parte sau pe cale diplomatică, în condiții de reciprocitate”.

Ca noțiune, asistența juridică internațională în materie penală înseamnă colaborarea unui stat, numit „stat solicitant”, cu altul, numit „stat solicitat”, prin autoritățile competente, stabilite de fiecare țară în parte, conform Tratatului bilateral, ori în baza Tratatului internațional (multilateral), la care au aderat ambele formațiuni statale, ori pe baza de reciprocitate, printr-o cerere, numită „cerere de asistență juridică”, pentru a acorda ajutor, în cadrul unui proces penal, la soluționarea cauzei penale sau la executarea unei hotărâri judecătorești [8, p.6].

3.2. Standarde internaționale privind asistența juridică internațională.

Unele standarde internaționale fac referință la condițiile de aplicare a asistenței juridice internaționale în materie penală. Spre exemplu, art.18 Convenția împotriva criminalității transnaționale organizate (New York, 15 noiembrie 2000 – RM., 17 februarie 2005)[3] cheamă statele să își acorde reciproc cea mai largă asistență juridică posibilă cu prilejul anchetelor, urmăririlor și procedurilor judiciare privind infracțiunile prevăzute de Convenție [12, p.671].

Bineînțeles că scopul asistenței juridice internaționale este subordonat și rezultă din scopul procesului penal, așa cum acesta a fost consacrat de norma de la art.1 alin.(2) din Codul de procedură penală (*în continuare CPP*): „...protejarea persoanei, societății și statului de infracțiuni, precum și protejarea persoanei și societății de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetarea infracțiunilor presupuse sau săvârșite, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată”; pe cale de consecință, urmează să se respecte și principiile de organizare a procesului penal.

Asistența juridică internațională implică următoarele forme de cooperare între organele statelor respondente: a) transmiterea înscrisurilor, datelor și informațiilor; b) comunicarea actelor de procedură; c) citarea martorilor, experților și persoanelor urmărite; d) comisiile rogatorii; d¹) echipele comune de investigații; e) transferul, la solicitare, de proceduri penale; f) extrădarea; g) transferul persoanelor condamnate; h) recunoașterea hotărârilor penale ale instanțelor judecătorești străine; i) comunicarea cazierului judiciar [4].

Referitor la principiile care guvernează asistența juridică în materie penală, aceasta reprezintă un principiu de cooperare judiciară internațională. Asistența judiciară este uti-

lizată atunci când un stat se arată incapabil să demareze o anchetă sau o procedură, fiind nevoit să apeleze la ajutorul altui stat, de exemplu pentru audierea martorilor sau pentru supravegherea persoanelor aflate în deplasare în afara teritoriului statului solicitant și se bazează pe trei principii generale: reciprocitate; confidențialitate; necondamnare repetată pentru una și aceeași faptă [8, p.6].

Specificul acestei proceduri este că acordarea asistenței juridice internaționale are la bază (de regulă) încheierea unor tratate bilaterale sau multilaterale între statul solicitant și cel solicitat și doar ca excepție se face în bază de reciprocitate. Tratatelor internaționale pot conține inclusiv prevederi (norme) cu privire la organele de drept competente să solicite sau la rândul lor să presteze asistența juridică internațională și cu privire la procedura și regulile de realizare a asistenței juridice [15, p.171].

3.3. Aplicarea regulilor de competență la acordarea asistenței juridice internaționale.

În pofida specificului procedurii de asistență juridică internațională, regulile și normele de competență urmează să se respecte și să se aplice corespunzător.

Prima etapă de stabilire a competenței în cadrul procedurii de asistență juridică internațională o reprezintă înregistrarea și transmiterea unei cereri de asistență juridică de către reprezentantul organului de urmărire penală, care investighează nemijlocit cauza penală în numele organului de urmărire penală, către autoritățile de drept ale statului solicitat.

De remarcat că cererea de comisie rogatorie, pe lângă datele de conținut și formă impuse de prevederile art.536 și respectiv art.537 din CPP, trebuie să conțină și informații despre fapta prejudiciabilă investigată, împrejurările comiterii, încadrarea juridică a acestor acțiuni, date cu privire la subiectul responsabil, date obiective în baza cărora urmează a fi determinată competența organului de urmărire penală chemat să execute respectiva cerere.

A doua etapă a soluționării problemei competenței este determinarea autorității statale prin intermediul căreia urmează a fi adresată cererea de comisie rogatorie către organele respondente.

De remarcat că solicitarea de asistență juridică internațională nu poate fi adresată de către organul de urmărire penală direct organului de urmărire penală competent din punct de vedere material dintr-o circumscripție teritorială anume a statului solicitat, dar, în funcție de etapa la care se află cauza penală, urmează a fi redirecționată fie prin intermediul Procuraturii Generale, fie prin intermediul Ministerului Justiției.

Astfel, potrivit art.536 alin.(3) din CPP, „Comisia rogatorie în Republica Moldova se înaintează de către organul de urmărire penală Procurorului General, iar de către instanța de judecată – ministrului Justiției pentru transmitere spre executare statului respectiv”.

Deci, la etapa urmăririi penale, cererea de asistență juridică se adresează organelor competente a statelor străine prin intermediul Procuraturii Generale. Mai precis, cererile de comisie rogatorie și documentele anexă se prezintă Secției asistență juridică internațională a Procuraturii Generale în două exemplare, în limba oficială în care se desfășoară procesul penal, conform prevederilor art.16 alin.(1) CPP, cu traducerea în limba oficială a statului solicitat, conform declarației și rezervelor făcute la ratificarea instrumentului internațional în baza căruia este solicitată asistența juridică sau în una din

limbile oficiale ale Consiliului Europei (engleză, franceză), iar în cazul statelor semnatare ale Convenției CSI cu privire la asistență juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală din 22.01.1993, semnată la Minsk – în limba rusă [11, p.337].

Nu suntem de acord cu faptul că legiuitorul a indicat Procurorul General ca fiind subiectul responsabili de retransmiterea cererilor de comisei rogatorie către autoritățile de drept ale altor state, or, ca esență, această operațiune este realizată de către Procuratura Generală prin intermediul subdiviziunii sale specializate (Secția asistență juridică internațională) și nu nemijlocit de către Procurorul General; acesta din urmă nu este vizat decât să semneze scrisoarea de însoțire a comisiei rogatorii ca reprezentat al respectivei autorități.

A treia etapă de stabilire a competenței o reprezintă identificarea organului de urmărire penală, căruia urmează a-i fi ordonate efectuarea cererii de asistență juridică internațională.

Spre deosebire de procedura internă, în cazul cererilor de asistență juridică internațională aplicarea normelor și regulilor de competență comportă unele particularități pe care va trebui să le avem în vedere de fiecare dată în cazul în care vom solicita sau ne va fi solicitată asistența juridică internațională în materie penală.

3.4. Procedura stabilirii competenței în cadrul acordării asistenței juridice internaționale.

În primul rând, cererile de asistență juridică internațională în materie penală nu pot fi adresate direct organelor de urmărire penală considerate competente pentru a le executa și urmează a fi transmise în adresa Procuraturii Generale care, la rândul său, va decide asupra organului de urmărire penală competent să le execute.

În același mod se va proceda în cazul în care se solicită asistență juridică din partea autorităților de drept a statelor străine. Cererile vor fi adresate autorităților centrale care, la rândul lor, vor decide asupra competenței organului de urmărire penală pentru a executa aceste cereri.

În această situație apare firească întrebarea: dacă pentru evitarea birocrăției și urgentarea executării în termen a cererilor de asistență juridică nu ar fi mult mai indicat ca cererile de asistență juridică internațională să fie adresate direct de organele de urmărire penală din statul solicitant către organele de urmărire penală din statul solicitat cu evitarea intermedierei, sau cel puțin corespondența să se facă direct între autoritățile în cadrul cărora au fost create și activează respectivele organe de urmărire penală?

Chiar dacă, aparent această formulă ar simplifica procedura de solicitare a asistenței juridice internaționale, în practică ne-am confrunța cu multe situații în care cererea de asistență juridică s-ar transmite în mod greșit altor organe de urmărire penală decât cele competente și întocmite necorespunzător din punct de vedere al formei și conținutului. Această situație este condiționată de faptul că reprezentanții organului de urmărire penală al unui stat nu pot cunoaște suficient de bine prevederile legale ale unui alt stat, inclusiv regulile de competență pentru a transmite corect cererile de comisie rogatorie. Prin urmare, doar autoritățile statului solicitat cunosc suficient de bine prevederile legislației în vigoare, inclusiv cele cu privire la competență, pentru a aprecia și a dispune corect asupra competenței organului de urmărire penală din subordine.

Mai mult, Procuratura Generală prin intermediul subdiviziunii sale specializate su-

praveghează întocmirea corectă a cererilor de comisie rogatorie și realizarea lor în termeni proximi, ceea ce în opinia noastră este un aspect foarte important.

Într-o altă ordine de idei, considerăm corect ca solicitarea de asistență juridică internațională să se facă prin intermediul Procuraturii Generale, și nu prin intermediul tuturor autorităților care dispun de organe de urmărire penală, potrivit raționamentelor expuse supra.

Nu considerăm necesar ca cererea comisei rogatorii să fie adresată direct autorităților care dispun de organe de urmărire penală, în condițiile în care Procuratura conduce și supraveghează urmărirea penală în cadrul tuturor organelor de urmărire penală [5], [1].

Mai mult, ținând cont de declarațiile și rezervele formulate de Republica Moldova la ratificarea *Convenției europene de asistență juridică în materie penală*, semnată la Strasbourg la 10.04.1959 [7, p.71], în partea ce se referă la identificarea Procuraturii ca autoritate judiciară competentă în acordarea asistenței juridice internaționale în materie penală, cererile de comisie rogatorie, inclusiv actele anexate, în cazul întocmirii acestora de către ofițerul de urmărire penală, vor fi aprobate de către procurorul de caz, prin aplicarea semnăturii și ștampilei oficiale a procuraturii din care face parte [6].

Pe de altă parte, norma de la art.540 alin.(2) din CPP nu este formulată tocmai precis, prevăzând că „Cererea pentru executarea comisei rogatorii se trimite de către Procuratura Generală organului de urmărire penală...”, fără a indica exact cine anume remite cererea de comisie rogatorie și procedura prin care se realizează acest fapt și eventual actul procedural. Aceste aspecte le considerăm de relevanță în condițiile în care subiectul ce eventual va dispune transmiterea cererii de comisie rogatorie va dispune și asupra competenței organului de urmărire penală, după caz.

În practică, competența organului de urmărire penală chemat să execute cererea de asistență juridică internațională o apreciază Secția asistență juridică și cooperare internațională a Procuraturii Generale care dispune asupra acestei chestiuni printr-o simplă corespondență semnată de șeful respectivei subdiviziuni.

Nu suntem tocmai de acord cu practica încetățenită, or, în opinia noastră, procurorii din cadrul Secției asistență juridică și cooperare internațională a Procuraturii Generale nu pot statua asupra competenței organelor de urmărire penală, oricare ar fi acestea în condițiile în care nici procurorii în cadrul secției și nici chiar procurorul-șef nu sunt ierarhici superiori [1] procurorilor din cadrul procuraturilor care asigură supravegherea și conducerea urmăririi penale în cadrul organelor de urmărire penală competente să execute cererea de comisie rogatorie.

În condițiile în care cererea de comisie rogatorie poate ține de competența oricărui organ de urmărire penală, considerăm că asupra acesteia se poate expune doar Procurorul General, nu și procurorii din cadrul Secției asistență juridică și cooperare internațională a Procuraturii Generale și nici chiar procurorul-șef al respectivei subdiviziuni.

Această concluzie poate fi ușor dedusă și din prevederile normei de la art.271 alin.(7) din CPP, care conferă Procurorului General atribuții funcționale exclusive de a dispune cu privire la competența oricărui organ de urmărire penală și deci aceste norme pot fi aplicate și în contextul executării cererilor de asistență juridică internațională.

Mai mult, reieșind din prevederile art.53¹ alin.(1) din CPP, putem concluziona că doar Procurorul General poate statua asupra competenței la executarea cererilor de comisie rogatorie, nu și adjuncții acestuia.

Într-o altă ordine de idei, considerăm că evaluarea și aprecierea competenței organului de urmărire penală chemat să execute cererea de comisie rogatorie nu poate fi efectuată în cadrul unei simple corespondențe, ci urmează să constituie obiectul unei ordonanțe emise în ordinea prevederilor art.255 din CPP, în cadrul căreia pe lângă descrierea și calificarea faptei să se facă mențiuni cu privire la competența organului de urmărire penală, căruia urmează să-i fie încredințată executarea, criteriile și algoritmul în baza cărora a fost stabilită competența acestuia.

După cum am indicat supra, executarea acțiunilor de urmărire penală și a celor procedurale se va face în strictă conformitate cu normele legislației procesual penale în vigoare și deci și cu regulile de competență prin aprecierea cooperată a *semnului teritorial, material și personal*.

La stabilirea competenței teritoriale a organului de urmărire penală chemat să execute cererea de asistență juridică internațională, norma de la art.257 din CPP urmează a fi interpretată și aplicată corespunzător, în condițiile în care, ca regulă, infracțiunea investigată a fost comisă și s-a consumat pe teritoriul altui stat.

În aceste condiții, este întemeiat ca la aprecierea *semnului teritorial* al competenței să se reiasă din celelalte criterii relevante: *domiciliul bănuیتului, învinuitului, locul unde se află bănuیتul, învinuitul sau majoritatea martorilor*.

Considerăm că, în situația în care *competența teritorială* a organului de urmărire penală chemat să execute cererea de asistență juridică internațională urmează a fi apreciată de Procurorul General și având în vedere că acesta este ierarhic-superior pentru ceilalți procurori, la stabilirea competenței respectivul poate dispune executarea cererii de asistență juridică și în alte locuri decât cele enumerate în dispozitivul art.257 din CPP, fapt care va asigura executarea cererii de asistență juridică în termeni proximi: *locul de aflare a victimei/ părții vătămate, martorilor, probatoriului, locul de aflare a suspectului, locul producerii consecințelor infracționale, locul de consumare a unor acțiuni*, etc. Ori, potrivit prevederilor, art.271 alin.(7) din CPP, anume Procurorul General dispune de atribuții funcționale pe întreg teritoriul Republicii Moldova.

Semnul material al competenței organului de urmărire penală în cazul executării cererilor de asistență juridică internațională urmează a fi apreciat reușindu-se în mod exclusiv din încadrarea juridică a faptei prejudiciabile (calificarea infracțiunii).

Potrivit prevederilor art.113 alin.(1) din Codul penal (*în continuare CP*), „Se consideră calificare a infracțiunii determinarea și constatarea juridică a corespunderii exacte între semnele faptei prejudiciabile săvârșite și semnele componenței infracțiunii, prevăzute de norma penală”.

„Calificarea infracțiunii constituie deci adaptarea acestei norme la norma legii penale, care conține semnele actului comis. Acesta este, de obicei, norma Părții speciale, după caz, și a celei generale, atunci când acțiunile infracționale au fost săvârșite în participație sau au fost întrerupte la o anumită etapă a activității infracționale, în condiții independente de voința făptuitorului” [13, p.321].

„Calificarea începe cu determinarea primelor date factologice despre fapta prejudiciabilă comisă. După care, în funcție de activitatea de colectare și administrare de noi date, aceasta se concretizează și în final se reflectă în emiterea unor acte juridice procesuale de către organele abilitate de stat (ordonanțele organelor de urmărire penală, hotărârile instanțelor de judecată)” [15, p.352].

La stabilirea *semnului material* al competenței în cadrul executării cererilor de asistență juridică internațională, apar mai multe dificultăți, care fac dificilă evaluarea corectă a *competenței materiale*. În primul rând, multe din faptele social periculoase condamnate de legislația penală în vigoare pe teritoriul Republicii Moldova ar putea să nu fie incriminate de legislația penală a altor state.

În al doilea rând, chiar și în cazul în care aceeași faptă prejudiciabilă este condamnată de legislația penală atât a statului solicitant cât și aceluși solicitat, acestea pot comporta diferențe esențiale sub aspectul laturii obiective. Adică pot fi incriminate și condamnate diferite comportamente infracționale.

În al treilea rând, numărul de ordine al faptelor similare condamnate de legislația celor două state părți poate fi diferit.

Având în vedere aceste circumstanțe, considerăm că procurorii din cadrul Secției asistență juridică și cooperare internațională a Procuraturii Generale, în cadrul verificării corespunderii condițiilor de formă și conținut a cererilor de asistență juridică internațională, vor stabili corespondența dintre fapta incriminată de statul solicitant și eventual, fapta prejudiciabilă condamnată de legislația penală a Republicii Moldova.

Într-o altă ordine de idei, considerăm că activitatea de stabilire a corespondenței între fapta incriminată de autoritățile statului solicitant cu una dintre faptele condamnate de partea specială a CP trebuie să se concretizeze într-un act dispozitiv de procedură, în care să fie elucidate și apreciate aceste aspecte.

Anume din acest considerent insistăm pe ideea că transmiterea cererii de asistență juridică către organul de urmărire penală competent urmează să se realizeze printr-o ordonanță adoptată în ordinea prevederilor art.255 din CPP, cu elucidarea circumstanțelor mai sus prezentate, inclusiv a celor legate de calificarea faptei incriminate, prin prisma prevederilor legislației penale în vigoare.

Deci, stabilirea *semnului material* al competenței organului de urmărire penală la executarea cererii de asistență juridică internațională se va face prin raportarea elementelor faptice ale faptei investigate la propriile prevederi legale. Astfel că executarea comisiiei rogatorii va fi dispusă aceluși organ de urmărire penală care este competent material să urmărească penal respectiva faptă prejudiciabilă, potrivit legislației penale autohtone.

Situația pare să se complice în condițiile în care se solicită acordarea asistenței juridice internaționale, în cazul unor fapte prejudiciabile care nu sunt incriminate de legea penală națională. Iar dacă fapta prejudiciabilă nu este prevăzută de legislația penală în vigoare, autoritățile de drept ale Republicii Moldova vor refuza acordarea asistenței juridice internaționale către autoritățile de drept ale statului solicitant [1].

Similar se prezintă situația și în cazul stabilirii *competenței personale* a organului de urmărire penală, la executarea cererilor de asistență juridică internațională. Dacă, potrivit legislației Republicii Moldova, calitatea specială a subiectului infracțiunii sau a victimei are importanță la determinarea competenței în favoarea unui sau altui organ de urmărire penală, atunci aceasta urmează a fi luată în considerație la aprecierea competenței. Aceasta înseamnă că, în cazul solicitării asistenței juridice internaționale la investigarea infracțiunilor comise, eventual, de Președintele țării solicitante, deputați din legislativul acesteia, membri ai organului executiv central (Guvern), judecători, procurori, ș.a., competența executării cererii de asistență juridică aparține procurorilor din cadrul procuraturilor teritoriale.

La fel se va proceda în cazul infracțiunilor comise de subiecți care nimeresc sub incidența celor două procuraturi specializate (Procuratura Anticorupție, Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale).

O situație inedită înregistrăm atunci când subiectul infracțiunii prezintă o calitate specială care are importanță la determinarea competenței organului de urmărire penală a statului solicitant, dar nu prezintă importanță pentru determinarea competenței organelor de urmărire penală a statului solicitat (în speță Republica Moldova).

În aceste condiții, considerăm că executarea cererii de asistență juridică internațională urmează a fi dispusă și apreciată potrivit legislației autohtone. Cu toate acestea, pentru asigurarea cercetării complete, multilaterale și în termeni proximi a cererii de asistență, Procurorul General poate dispune executarea ei către un organ de urmărire penală asimilat organului de urmărire penală competent din statul solicitant.

Conflictele de competență sunt inadmisibile în cadrul executării cererilor de asistență juridică internațională. Cu toate acestea, măcar și teoretic, pot apărea situații în care un organ de urmărire penală să-și decline competența în favoarea altui organ de urmărire penală sau să și-o asume.

Potrivit prevederilor art.271 alin.(3) din CPP, „Chestiunile legate de conflictul de competență se soluționează de procurorul care exercită controlul asupra urmăririi penale sau, după caz, de procurorul ierarhic superior”.

Atragem atenție că, în cazul executării cererilor de asistență juridică internațională, nu suntem în condițiile unei urmăriri penale tipice, organul de urmărire penală realizând de fapt niște delegații ale unui alt organ de urmărire penală dintr-un stat străin, cu privire la efectuarea unor acțiuni de urmărire penală pe teritoriul statului solicitat, potrivit normelor legislației procedurale autohtone.

În aceste condiții, nu putem vorbi despre conducerea activității organului de urmărire penală la executarea cererii de comisie rogatorie, deoarece conduce procurorul doar cu urmărirea penală într-o cauză concretă. Aici merge vorba, mai degrabă, de supravegherea activității organului de urmărire penală din partea procurorului, pentru ca acesta să nu admită încălcarea legislației în vigoare, a drepturilor și libertăților cetățenești. Prin urmare, conflictele de competență la executarea cererilor de asistență juridică internaționale urmează a fi soluționate direct de Procurorul General.

Mai mult, pentru a evita eventualele conflicte de competență și pe cale de consecință tergiversarea neîntemeiată a executării cererilor de asistență juridică internațională, considerăm oportun, după cum am indicat supra, ca de fiecare dată asupra competenței organului de urmărire penală să dispună Procurorul General în ordinea prevederilor art.271 alin.(7) din CPP. Această decizie va exclude în definitiv apariția conflictelor de competență.

Ținând cont de reglementările deficitare, nu este clar care sunt condițiile și ordinea de contestare a încălcării normelor și regulilor de competență la acordarea asistenței juridice internaționale. Adică părțile vor putea contesta presupusele încălcări în fața autorităților de drept din Republica Moldova, potrivit prevederilor CPP sau în fața autorităților de drept din statul solicitant.

Având în vedere că se contestă legalitatea acțiunilor de urmărire penală desfășurate pe teritoriul Republicii Moldova și încălcarea normelor de competență proprii acestui teritoriu, considerăm că eventualele încălcări a regulilor de competență urmează a fi contestate în fața autorităților de drept autohtone.

Acest deziderat rezultă și din interpretarea logică a reglementărilor în vigoare, or, atât autoritățile de drept ale Republicii Moldova cât și cele din străinătate nu pot aprecia legalitatea acțiunilor de urmărire penală din perspectiva legislațiilor statelor străine.

4. CONCLUZII.

Rezumând abordările efectuate, putem concluziona că asistența juridică internațională se realizează potrivit normelor CPP, tratatelor internaționale și a tratatelor bilaterale existente între părți. Prin urmare, și în cazul acestei proceduri speciale se aplică normele instituției competenței și regulile de competență, potrivit particularităților și specificului acestei proceduri.

Cererea de comisie rogatorie, pe lângă condițiile de fond și formă impuse de prevederile normelor de la art.536 și art.537 din CPP, trebuie să conțină informații suficiente cu privire la fapta prejudiciabilă investigată, împrejurările comiterii, încadrarea juridică a acestor acțiuni, date cu privire la subiectul responsabil. Astfel, încât din conținutul acesteia să poată fi desprinse concret semnele competenței, care în perspectivă să poată fi suficiente pentru determinarea competenței organului de urmărire penală ca atare.

Specific pentru procedura de asistență juridică în materie penală este faptul că, se solicită unui alt stat efectuarea de acțiuni de urmărire penală pe teritoriul deservit, potrivit normelor propriei legislații (în anumite situații acțiunile de urmărire penală pot fi executate cu respectarea normelor legislației statului solicitant), privind administrarea probatoriului util în cadrul unei proceduri în desfășurare în statul solicitant.

Cererile de asistență juridică internațională se adresează și se recepționează prin intermediul Procuraturii Generale (Secției asistență juridică și cooperare internațională) și doar ca excepție direct către organul de urmărire penală competent.

Această situație o considerăm firească, deoarece, pe de o parte, procurorul este figura centrală care supraveghează și controlează activitatea tuturor organelor de urmărire penală, inclusiv sub aspectul respectării normelor și regulilor de competență. Pe de altă parte, procurorul decide asupra competenței organului de urmărire penală.

Mai mult, Procurorul General dispune de dreptul absolut de a statua asupra competenței oricărui organ de urmărire penală de pe întreg teritoriul Republicii Moldova atât din perspectiva semnelor competenței, cât și în afara acestora, reieșind din necesitatea asigurării examinării complete, obiective și în termeni proximi a cererii de asistență juridică internațională.

De cele mai multe ori, aprecierea competenței organului de urmărire penală este determinată anume de necesitatea cercetării complete, obiective și în termeni proximi a solicitării de asistență juridică, iar la aprecierea acesteia se reiese dintr-o mulțime de alte criterii obiective, cum ar fi: încărcătura fiecărui organ de urmărire penală; specificul activității prestate; nivelul de pregătire profesională a colaboratorilor acestui organ, dotarea tehnică, etc.

Legislația procesual penală nu este uniformă pe subiectul abordat, prevăzând că transmiterea cererilor de comisie rogatorie se face prin intermediul Procurorului General, iar recepționarea lor prin intermediul Procuraturii Generale.

Transmiterea și recepționarea cererilor de comisie rogatorie se face prin intermediul subdiviziunii specializate a Procuraturii General – Secția asistență juridică și cooperare internațională, care analizează și apreciază corespunderea cererii de asistență juridică condițiilor de formă și conținut impuse de către legislația procesual-penală și

instrumentele internaționale în domeniu. Procurorul General nu face decât să semneze corespondența de transmitere a cererii de asistență juridică internațională.

Deci, anume procurorii din cadrul Secției asistență juridică și cooperare internațională sunt cei care decid asupra competenței organului de urmărire penală chemat să execute cererea de asistență juridică, iar acest fapt se concretizează prin emiterea unei scrisori de șeful subdiviziunii respective prin care se dispune transmiterea efectivă a cererii de asistență juridică către respectivul organ.

În condițiile în care procurorii, inclusiv procurorul-șef al Secției asistență juridică și cooperare internațională, nu sunt ierarhici superiori pentru ceilalți procurori și nu dispun de competențe de a supraveghea și a conduce urmărirea penală în cadrul organelor de urmărire penală care activează pe teritoriul Republicii Moldova, considerăm că ei nu sunt în drept să statueze și să dispună asupra competenței organului de urmărire penală chemat să execute cererea de asistență juridică internațională.

Doar Procurorul General poate aprecia și statua asupra competenței organului de urmărire penală menit să execute cererea de comisie rogatorie, nu doar pentru că este ierarhic-superior celorlalți procurori, ci și reieșind din logica prevederilor normei de la art.271 alin.(7) din CPP.

Într-o altă ordine de idei, nu este corect ca Procuratura Generală să dispună asupra competenței organului de urmărire penală care va executa cererea de asistență juridică printr-o simplă scrisoare de însoțire. Considerăm că asupra transmiterii cererii de asistență juridică potrivit competenței urmează să se dispună printr-o ordonanță motivată a Procurorului General (în baza demersului motivat al Secției asistență juridică și cooperare internațională), în cadrul căreia să se evalueze și să se statueze și asupra competenței organului de urmărire penală prin evaluarea și aprecierea semnelor competenței.

După cum am indicat supra, competența organului de urmărire penală la acordarea asistenței juridice internaționale se stabilește prin interpretarea și aprecierea doar a trei semne ale competenței: *semnul material*, *semnul personal* și *semnul teritorial*. Celelalte semne descrise în cadrul acestei lucrări nu au nicio relevanță, fiindcă fapta prejudiciabilă a fost comisă în afara teritoriului Republicii Moldova și se investighează de un organ de urmărire penală al unui stat străin, potrivit legislației acelei entități.

Semnul teritorial nu prezintă importanța și conotația pe care acesta o are în legislația procesual-penală autohtonă din simplul considerent că, de regulă, fapta prejudiciabilă a fost comisă pe teritoriul altui stat, unde cel mai probabil au și survenit consecințele prejudiciabile. Prin urmare, la stabilirea *semnului teritorial* al competenței, locul săvârșirii infracțiunii și locul producerii consecințelor prejudiciabile nu au nicio relevanță pentru apreciere competenței și urmează a fi avute în vedere alte criterii, cum ar fi: locul aflării bănuțului, învinutului, martorilor, părții vătămate, majorității probelor, etc., care să permită cercetarea faptei prejudiciabile în mod complet, obiectiv și în termeni proximi.

În ce privește *semnul material* al competenței la acordarea asistenței juridice internaționale în materie penală, acesta rezultă din calificarea faptei prejudiciabile, potrivit legislației statului solicitant, iar organul de urmărire penală urmează să-i stabilească corespondența potrivit normelor din partea specială a CP.

La fel se va proceda în cazul stabilirii și evaluării *semnului personal* al competenței. Calitatea specială a subiectului urmează a fi luată în considerație doar dacă aceasta este prevăzută de legislația Republicii Moldova.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122-XV din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 07.06.2003, nr.248-251.
2. Codul penal al Republicii Moldova: nr. 985 din 18 aprilie 2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr.72-74 art.195.
3. Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate din 15.11.2000. Ratificată prin Legea R. Moldova nr.15-XV din 17.02.2005. În: Tratatate internaționale, 2006, volumul 35.
4. Legea Republicii Moldova nr. 371 din 01.12.2006, cu privire la asistența juridică internațională în materie penală. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 02.02.2006, Nr. 14-17 art. 42.
5. Legea Republicii Moldova cu privire la Procuratură nr. 3 din 25.02.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.69-77/113 din 25.03.2016.
6. Regulamentul cu privire la organizarea activității de asistență juridică internațională a Procuraturii Republicii Moldova, anexă la ordinul Procurorului General nr. 44/7.1 din 28.09.2018.
7. Convenția europeană de asistență juridică în materie penală din 20.04.1959. În: Tratatate internaționale, 1999, vol.14.
8. GURSCHI C., ș.a. Asistență juridică internațională în materie penală. Manualul judecătorului și al procurorului. Chișinău, 2012 [citat 15.08.2024]. Disponibil: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.inj.md/sites/default/files/Asistenta%20juridica%20internationala%20in%20materie%20penala.pdf
9. CUCIURCĂ Angela, CUCIURCĂ Rodica. Reglementarea juridică a acordării asistenței juridice internaționale în materie penală și soluții de implementare. În: Legea și Viața, mai 2013, ISSN 1810-309X.
10. DOLEA Ig. ș.a. Drept procesual penal. Chișinău: Cartier, 2005, ISBN: 9975-79-343-6.
11. OSOIANU Tudor, OSTAVCIUC Dinu. Urmărirea penală. Chișinău: Cartea Militară, 2021(F.E.P. „Tipografia Centrală”), ISBN 978-9975-157-58-2.
12. DOLEA Igor. Codul de procedură penală al Republicii Moldova: (comentariu aplicativ). Chișinău: Cartea Juridică, 2016, ISBN 978-9975-3111-3-7.
13. GRAMA M., BOTNARU S., ȘAVGA A., MARTIN D. Drept penal (partea generală). Volumul II. Chișinău, 2016(F.E.-P. „Tipografia Centrală”), ISBN 978-9975-53-612-7.
14. COPEȚCHI Stanislav, HADÂRCA Igor. Calificarea infracțiunii: Note de curs. Chișinău, 2015 (Î.S.F.E.P. „Tipografia Centrală”), ISBN 978-9975-53-547-2.
15. ЗАХАРОВ Н.В. Теория и практика определения подследственности уголовных дел. Дис. д-ра юр. наук. Казань, 2009.